

Caracterizarea lui Costache Giurgiuveanu din romanul Enigma Otiliei de George Calinescu

Personalitate marcanta a literaturii romane, George Calinescu (1899-1965) si-a lasat o puternica amprenta asupra acesteia prin monumentala sa lucrare "Istoria literaturii romane de la origini si pana in prezent", dar si prin volumele de versuri, teatru, culegeri gazetaresti si romanele "Bietul Ioanide", "Scrinul Negru" si "Enigma Otiliei".

Romanul "Enigma Otiliei", publicat pentru intaia oara in anul 1938, a fost scris dintr-o intentie polemica, scopul lui Calinescu fiind acela de a demonstra atat criticii literare, cat si publicului larg, ca in plina perioada de modernizare a romanului romanesc se poate scrie un roman clasic, balzacian. De altfel, imediat dupa aparitia romanului, lui Calinescu i se recunosc "variate mijloace epice si artistice"(Serban Cioculescu) si "se semnaleaza in genere metoda balzaciana, calitatea sa de roman orasesnesc insemnand (dupa unii)-pe alt plan- ceea ce inseamna ""Ion"" pentru literatura rurala" , dupa cum insusi G. Calinescu afirma.

In centrul romanului stau cei doi orfani Felix si Otilia, in jurul carora graviteaza alte personaje, mai mult sau mai putin moderne si surprinzatoare. Astfel, putem intalni in roman atat personaje construite in stricta maniera balzaciana(Stanca Ratiu, Aglae Tulea, Costache Giurgiuveanu), cat si personaje noi, de o surprinzatoare modernitate, cum ar fi insusi cei doi protagonisti. Tocmai de aceea putem afirma ca metoda folosita de Calinescu in realizarea personajelor sale este una hibrida.

Din categoria personajelor balzaciene, construite pe o singura dimensiune fundamentale face parte si Costache Giurgiuveanu, tutorele lui Felix Sima. E tipul avarului, înscriindu-se în descendența lui Hagi-Tudose al lui Delavrancea sau Harpagon al lui Molière, dar se distanțează de acestia prin încercarea de a-și depăși condiția. George Calinescu își apără personajul, negând înscrierea lui în Țirul avarilor, aducând ca argument faptul că Giurgiuveanu este umanizat de dragostea lui sinceră pentru Otilia, chiar dacă nu reușește să și-o materializeze.

In ciuda trasaturii sale dominante, personajul nu este construit unilateral. Astfel, el este capabil de o gama variata de sentimente, de la iubirea fata de Otilia, simpatie fata de Felix, prietenie fata de Pascalopol sau toleranta fata de clanul Tulea, guvernat de tiranica sora a personajului, Aglae.

Personajul este privit prin prisma lui Felix, asa cum il vede tanarul de la prima lor intalnire, si pana la moartea batranului. "Figura intr-adevar viabila a romanului", caci in mod direct sau indirect batranul hotaraste destinele celorlalti, mos Cotache este caracterizat atat prin mijloace directe de caracterizare, cat si prin mijloace de caracterizare indirecte, respectiv caracterizarea prin limbaj, gesturi, fapte, mediu, imbracaminte etc.

Chiar de la inceputul romanului, personajul il deruteaza atat pe cititor, cat si pe tanarul Felix Sima,

care soseste intr-o seara de la inceputul lunii iulie, anul 1909 in casa tutorelui sau de pe strada Antim. Astfel, in locul primirii calduroase la care se astepta, Felix are parte de un raspuns de domeniul absurdului, care il deconcentreaza total pe tanar: "Nu-nu-nu stiu...nu sta NIMENI aici, nu stiu, nu cunosc..." .

Aparitia lui Giurgiuveanu este una bizara de la bun inceput. Astfel, in locul omului masiv, "de o greutate extraordinar?", pe care se astepta sa il vada, Felix are surpriza sa intalneasca "un omulet subtire si putin incovoiat", al carui cap "era atins de o calvitie totala si fata ii parea aproape spana din aceasta cauza, patrata. Buzele ii erau intoarse in afara si galbene de la prea mult fumat, acoperind numai doi dinti vizibili, ca niste aschii de os. Omul, a carui varsta desigur inaintata, ramanea totusi incerta, zambea cu cei doi dinti, clipind rar si moale, intocmai ca bufnitele separate de o lumina brusca, privind rar si vadit contrariat."

Aspectul fizic al personajului, care ii trezeste lui Felix imaginea unei bufnite, precum si balbaiala acestuia sugereaza batranetea, si, mai ales, zgarcenia, avaritia lui Giurgiuveanu. Aspectul exterior ?i interior al casei p?r?ginite, aflate aproape în ruin?, trimite- cu toate detaliile descriptive – c?tre avari?ia personajului, dar ?i c?tre un soi de parvenitism, arhitectura casei sugerând „inten?ia de a executa grandiosul clasic în materiale nepotrivite". Ca orice avar, Costache Giurgiuveanu se teme de orice nou venit, ca de un intrus nedorit, un poten?ial atentat la averea sa, si, tocmai de aceea, el incearca sa scape de Felix si de indatoririle sale in calitate de tutore al baiatului.

Tot ceea ce urmeaza, toate intamplarile, toate reactiile personajului contribuie la conturarea personalitatii sale. Astfel, pe mos Costache il bucura pana si cea mai mica "ciupeala", lucru care o deranjeaza nespus pe Otilia, il distreaza pe Pascalopol, dar il deruteaza pe Felix. Elocvent in acest sens este episodul in care mos Costache ii cere lui Felix bani imprumut inca din cea de-a doua zi de sedere a acestuia in casa batranului : "A-a-ai bani? M-m-mai da-mi cinci lei.N-am acum la mana, sunt stramtorat!". Tot in capitolul al II-lea, mos Costache se arata foarte multumit de faptul ca Pascalopol I -a dat cu 100 de franci mai mult la plata chiriei: "Otilia-dadu afara in sfarsit secretul multumirii sale batranul-mi-a dat Pascalopol sa platesc chiria, si, din greseala, mi-a dat cu 100 de franci mai mult". Pascalopol este jecmanit de batran si atunci cand acestia joaca carti-episodul in care moneda scapata de mosier este luata cu asalt de batran este car se poate de sugestiv : "cautandu-se in buzunare Pascalopol trase batista afara. Atunci se auzi pe jos rostogolirea unei monede. Mos Costache sari cel dintai, ca ars, si incepu s-o caute pe sub masa. O gasi Aurica (era o moneda de 2 lei) si facu gestul de a o inapoia lui Pascalopol, de la care isi inchipuia ca picase. Mos Costache facu niste ochi speriasi si intinse mana: E-e-e a mea- acazut de la mine. Da-o incoace!... Razand din toti muschii fetei, batranul intinse mana si apuca moneda pe care o ascunse in buzunar, nevrand s-o puna macar ca miza."

Desi avar, batranul are un dezvoltat simt al afacerilor: el castiga bani frumosi din diverse afaceri, in special din cele imobiliare. Pentru mo? Costache banul reprezint? un scop în sine, el fiind reprezentativ ca personaj, pentru tipul burghezului avar. Orice se poate transforma în afacere: imobilele pot fi închiriate studen?ilor, iar când ace?tia nu au bani pentru a pl?ti chiriile, le pot fi

confiscate bunuri care apoi sunt comercializate, localurile sunt închiriate pentru nunți, cursurile universitare se vând și se cumpără printr-o rețea specială a lui moș Costache, la fel seringile, instrumentele medicale și orice altceva. Siret, el reușește să găsească diverse metode de a le lua banii tinerilor care stau în chirie în apartamentele sale, ba mai mult, atunci când trebuie să dea restul, pretinde că nu are maruntis, dând în schimp timbre postale "pe care le ținea într-un portofoliu gros, legat cu gumilastic". Felix deținea de la un coleg multe informații pretioase referitoare la afacerile batranului: „Colegul îl informă că se edea într-o casă de raport cu câteva caturi, foarte modernă, însoțită cu apartamente mici, pe care proprietarul le închiria la studenți, la intelectuali tineri în concubinaj, scoțând astfel un venit mai mare. Accepta chiria lunar, în schimb se acoperea printr-o poliță scadentă la data exigibilității ei. În caz de neplată, preschimba polița, sporindu-i cifra, sau o protesta, dând afară pe chiriaș. În genere însoțită îngăduia pe toți cu multă bonomie fiindcă prin sistemul polițelor și al întârzierilor, chiria, mică în teorie, se dubla; plătit anticipat, chiria de pildă, era patruzeci de lei lunar, polița era de optzeci de lei, la întârzieri cu preschimbări se adăuga dobânda. Când tânărul chiriaș se încurcă, moș Costache nu devenea brutal. Arunca ochii prin casă, ajută memoria debitorului și cerea, bunăoară, dacă era student în medicină (pe această îi prefera), tratate de medicină, cursuri, articole de obicei scumpe". Deci, totul se transforma în bani. Din păcate, batranul da dovada de spirit negustoresc și în cele mai nepotrivite momente. Astfel, el încearca să-l vândă lui Weissman o seringă, deși acesta venise tocmai pentru a-l consulta: "Injectie nu-mi faci? Întreba deodată moș Costache pe Weissman...Dacă-ti trebuie seringă-zise batranul, închizând ochii, îți vând eu una ieftin"

Costache Giurgiuveanu, spre deosebire de alți avari celebri din literatura, încearca să-și depășească condiția și tocmai de aceea avaritia nu preia controlul asupra vieții personajului. El nu-și refuza unele plăceri, cum ar fi mâncărurile și bauturile fine, cadouri de-ale lui Pascalopol, de altfel; de asemenea, el cheama medicul când este bolnav și preotul să-și sfintească casa. Cu toate acestea, batranul suporta și numeroase privațiuni, și ceea ce e mai grav, îi supune și pe cei din jur privațiunilor. El nu-l da bani lui Felix, ba mai mult, folosește banii tânărului în scopuri personale, iar Otiliei nu îi da bani, obisnuit fiind cu ideea că Pascalopol îi da bani "fe-fetitei" sale.

Tot în această încercare de a-și depăși propria condiție, moș Costache se dovedește capabil de o gamă variată de sentimente. El o iubeste, în felul său, pe Otilia, "fe-fetita" lui, pe care încearca să o apere de toate rautările clanului Tulea —"să nu spui prostii despre fe-fetita mea!"; el îl simpatizează pe Felix, dar îl jefuiește în același timp de banii care i s-ar cuveni lunar. Costache este bun prieten cu Leonida Pascalopol, singurul în care are încredere cu adevărat și caruia îi încredințează soarta Otiliei în momentul în care îi cere acestuia să deschidă un cont pe numele fetei.

El se arată preocupat de soarta fetei și tocmai de aceea vrea să îi asigure viitorul. Mai întâi, el pune la cale un plan utopic de a-l construi fetei o "casă cu prăvălii la parter și apartament la etaj" cu materiale plătite din banii lui Felix, iar apoi vrea să-l lase fetei prin intermediul lui Pascalopol 300000 lei, dar nu reușește să-l lase decât a treia parte din suma înainte de a muri.

Deși are intenții generoase, batranul se lasă mereu pradă obisnuitei, deprinderii mai vechi,

avaritiei. Astfel, desi el promite mereu ca o va adopta pe Otilia, nu face acest lucru, motivand mereu ca nu are bani : "e bataie de cap adoptiunea asta, trebuie sa mergi pe la tribunal, cheltuiala, nu prea sunt inlesnit, mai tarziu nu zic nu". Tot datorita acestei deprinderi mai vechi el nu-l lasa Otilei cei 300000 de lei, zicandu-l mereu lui Pascalopol: "dau, dau, ce-l al ei e pus deoparte".

Dacă vreodată a existat un sâmbure luminos în ochii lui mo? Costache, numai Otilia a reușit să fie sursa acestei trecătoare raze de bunățate. Bătrânul o iubește sincer, dar, de teama oricărei schimbări, de teama familiei de alături, nu întreprinde nimic. În momentul în care primește o scrisoare anonimă, defrimătoare la adresa fetei, personajul are o reacție sincer disperată, voind ca Otilia să nu știe nimic din răutățile ce se spun despre ea. „Dacă cineva ar fi puțin pe mo? Costache, el n-ar fi fost mai zguduit decât de această banală anonimă. Se îngâlbenește în fruntea și se acoperă de sudori reci. Începu să se plimbe pierdut prin odaie, bolborosind vorbe fărâșite. Aruncă scrisoarea, o ridică din nou și o citi iar, întorcând-o pe toate părțile. [...] O frică nebună îl cuprinsese. [...] scrisoarea i se părea un document teribil, de o autenticitate indiscutabilă". Scrisoarea era în realitate o anonimă întocmită de Stănică, după toate aparențele, un „document” care-l avertiza pe mo? Costache că, dacă o va înfia pe Otilia, lumea va considera că între el și fată s-au petrecut fapte reprobabile și că dorea astfel să o facă mo?tenitoarea averii lui, ca să scape de rușine.

Și totuși nimic nu-l poate urni din starea lui de inerție, nici măcar acest șoc. Simte parcă nevoia să fie generos, dar totul se frânge în fața patimii pentru bani. S-ar părea că iubirea sinceră pentru Otilia umanizează personajul, în realitatea însă eșiturile cu care acoperă îl împiedică să ducă la bun sfârșit. Bătrânul nu acceptă ideea nici unei schimbări, starea lui dominantă este voit imuabilă: într-un singur sens pot evolua lucrurile: averea trebuie să crească, prin orice mijloc.

Ușor influentabil, Costache nu poate scăpa de teroarea pe care o reprezintă sora sa, Aglae, obsedata de gândul ca Otilia ar putea mosteni întreaga avere a bătrânului: "Ba mă privește, ca sunt sora ! Am dreptul să te împiedic, dacă nu mă ești întoate mintile, să faci cine știe ce. Eu vreau să-ți fac binele!". Otilia, prin comportamentul copilaros afișat în fața bătrânului, îl influențează și ea puternic, reușind astfel să obțină întotdeauna ceea ce-și dorește.: "când Otilia înconjură cu lantul delicat al mainilor ei subțiri gatul lui moș Costache, bătrânul radea cu toate liniile fetei, dar dacă Otilia dezaproba, oricât de bland ceva, mergea în varful picioarelor, ca în odaia unui copil bolnav".

Privit de cei din jur, moș Costache apare în diverse ipostaze; Otilia spune despre el : "Papa, știi, e foarte bogat și iubesc mult, însă nu poate face fericit pe nimeni"; Pascalopol: "Tu, Costache, ai părțile tale bune și părțile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atâta vreme! Cine nu te-ar cunoaște cum te cunosc eu, ar zice că ești indiferent față de copii, și tu, dimpotrivă, îi iubești. Tu iubești pe Otilia și fără îndoială, ea te iubește pe tine."; Stanica Rătiu spune despre bătrân: "e prezevenghi rău mosul", Felix îl considera "un maniac", iar însuși autorul, care nu își dezumanizează personajul, afirmă despre moș Costache că este "puțin cam avar, dar în fond om de treabă".

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Desi este mereu inconjurat de membrii clanului Tulea, in frunte cu Aglae, singurii care tin cu adevarat la batran si nu au nici o intentie ascunsa sunt cei doi orfani, Felix si Otilia, precum si vechiul si credinciosul prieten al batranului, Pascalopol. Mos Costache este constient de acest lucru, si, tocmai de aceea are unele momente de revolta in care in care incearca sa scape de teroarea pe care Aglae o reprezinta si le ia apararea celor doi tineri: "Ce-aveti cu baiatul asta-zise el in sfarsit-de ce nu-l lasati in pace? Nu v-a facut nimic! Nu trebuie sa spuneti vorbe grele nici lui, nici Otiliei. Copii orfani! Pacat!"

Batranul este ingrozit de gandul ca cineva l-ar putea fura averea, si ,tocmai de aceea, gaseste cele mai penibile ascunzisuri pentru banii sai: dusumeaua, sub saltea sau prin hainele sale. Scenele care il prezinta pe batranul aflat in contact direct cu averea sa sunt amuzante, rizibile: "in sufragerie fu oprit in loc de o scena la care nu se astepta. Marele bufet era dat la o parte, iar mos Costache sedea ingenuncheat in fata unei gauri in dusumea, facuta prin scoaterea unei bucati de scandura , in care luceau monede si un pachet de hartii, dupa toate aparentele bancnote. Acesta groza a batranului se accentueaza dupa cele doua atacuri, cand are senzatia, deloc imaginara, ca este urmarit de "ochi care privesc pe fereastră" si ca il pandesc "pu-pungasi" gata sa-l fure.

El se teme si de moarte, dar mai ales de testamentul pe care nu l-a facut, dar care ar fi reprezentat o prada valoroasa pentru membrii clanului Tulea. Pastrand in adancul sufletului teama de moarte, de necunoscut, el il intreaba pe popa Tuica : " Si este lumea cealalta?"

Cele mai incordate relatii le are personajul cu Stanica Ratiu, pe care il numeste "pu-pungas" si pe care il suspecteaza ca vrea sa-l fure banii. Tocmai de aceea, el incearca mereu sa-l goneasca pe Stanica din casa sa. Din pacate, tocmai Stanica este cel care ii provoacabatranului cel de-al treilea atac, cel fatal, prin luarea banilor : "La-lasa-ma in pace! Ce vrei? Stanica, netulburat, pipai mai de aproape salteaua, apoi vari brusc mana sub ea si trase pachetul cu bani. Batranelul holba ochii, casca gura mare spre a spune ceva, se dadu jos printr-o sfortare supraomeneasca, pe marginea patului si urla gutural, plangator :-Banii! Banii pu-pungasule! Apoi deodata se prabusi la pamant." Moartea lui Costache Giurgiuveanu nu survine natural, ci de pe urma unui ?oc, de aceea sfârșitul are valoare de simbol.

In ciuda numeroaselor sale defecte, mos Costache ramane in mintea si in constiinta cititorilor drept un batran cam avar, dar simpatic in fond si care cauta mereu sa fie mai bun, sa-si depaseasca conditia, dar care are parte de un sfarsit tragic, pe care nu il merita. Costache Giurgiuveanu este , in final, demn de mila, caci, in fond, el este singur, averea sa fiind unicul lui scop, ceea ce il tine viata, si care reprezinta o prada atractiva pentru cei din jurul sau. Avaritia sa poate fi interpretata si ca un gest de autoaparare in fata lumii si societatii aflate in schimbare, pe care batranul nu le mai poate intelege. Dar mai presus de toate, lectia de viata pe care personajul ne-o da, si anume ca banii si averea nu trebuie sa se transforme intr-un scop care sa ajunga sa ne guverneze viata, este extrem de valoroasa si demna de luat in seama.